

Valburg/Dodewaard



Beheervisie

2017

Geldersch
Landschap
Kasteelen

Colofon

Beheervisie Valburg/Dodewaard

Valburg
Dodewaard

Samenstelling door Geldersch Landschap & Kasteelen
Afdeling Landschap en Kastelen en werkgebied Betuwe en Bommelerwaard

Gezien door de Beheer Advies Commissie in december 2017
Vastgesteld door Gerard Jonkers, regiohoofd West Gelderland, op 1 december 2017
Goedgekeurd door Peter van den Tweel, directeur-bestuurder, op 11 december 2017

Foto voorkant: Ton Rothengatter

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
2.	De waarden van het terrein	7
2.1	Natuurwaarden	7
2.1.1	Abiotische waarden	7
2.1.2	Biotische waarden	7
2.2	Cultuurhistorische waarden	9
2.3	Landschappelijke waarden	9
2.4	Recreatieve waarden	11
2.5	Bosbouwkundige en landbouwkundige waarden	11
2.6	Samenvatting	11
3.	Beheer tot nu toe	11
4.	Contracten en verplichtingen	11
5.	Visie	13
5.1	Afweging	13
5.2	Doelstelling	15
6.	Beheer	15
6.1	Beheer op hoofdlijnen	15
6.2	Onderzoek, projecten en externe ontwikkeling	15
7.	Literatuur	17

1. Inleiding

De voorliggende beheervisie beschrijft de visie van Geldersch Landschap & Kasteelen (hierna GLK) de visie voor het terreincluster Valburg / Dodewaard en geeft weer welk beheer GLK in de komende jaren zal toepassen om de gestelde doelen te realiseren. Voor beide terreinen is door GLK nog niet eerder een visie geschreven. Wel is er voor Valburg een "Landschapsplan" opgesteld!

Om te komen tot deze visie en bijbehorende doelen heeft GLK de verschillende waarden in het terrein zorgvuldig afgewogen. Tevens is rekening gehouden met de statutaire doelstellingen, de strategische doelen uit de Meerjarenvisie 2016-2025 en vigerende thematische beleidsnota's.

De beheervisie heeft in principe een onbepaalde looptijd. Jaarlijks wordt het beheer geëvalueerd en daarbij wordt ook gekeken of er interne en/of externe omstandigheden zijn die mogelijk aanleiding kunnen zijn voor aanpassing van de visie (op termijn). De beheervisie vormt de basis voor de meerjarige beheermaatregelenplanning, waarin concrete maatregelen staan opgenomen voor de komende jaren. Tevens vormt deze visie de basis voor externe belangenbehartiging voor dit terrein.

Dodewaard

Onder terrein Dodewaard, in de buurt van het dorp Dodewaard in de gemeente Nederbetuwe, valt een drietal bosjes, 'passen' genoemd. Dit zijn de Rozenpas, de Panovenpas en de Hoezelpas. De totale oppervlakte van de drie passen samen is 7 hectare.

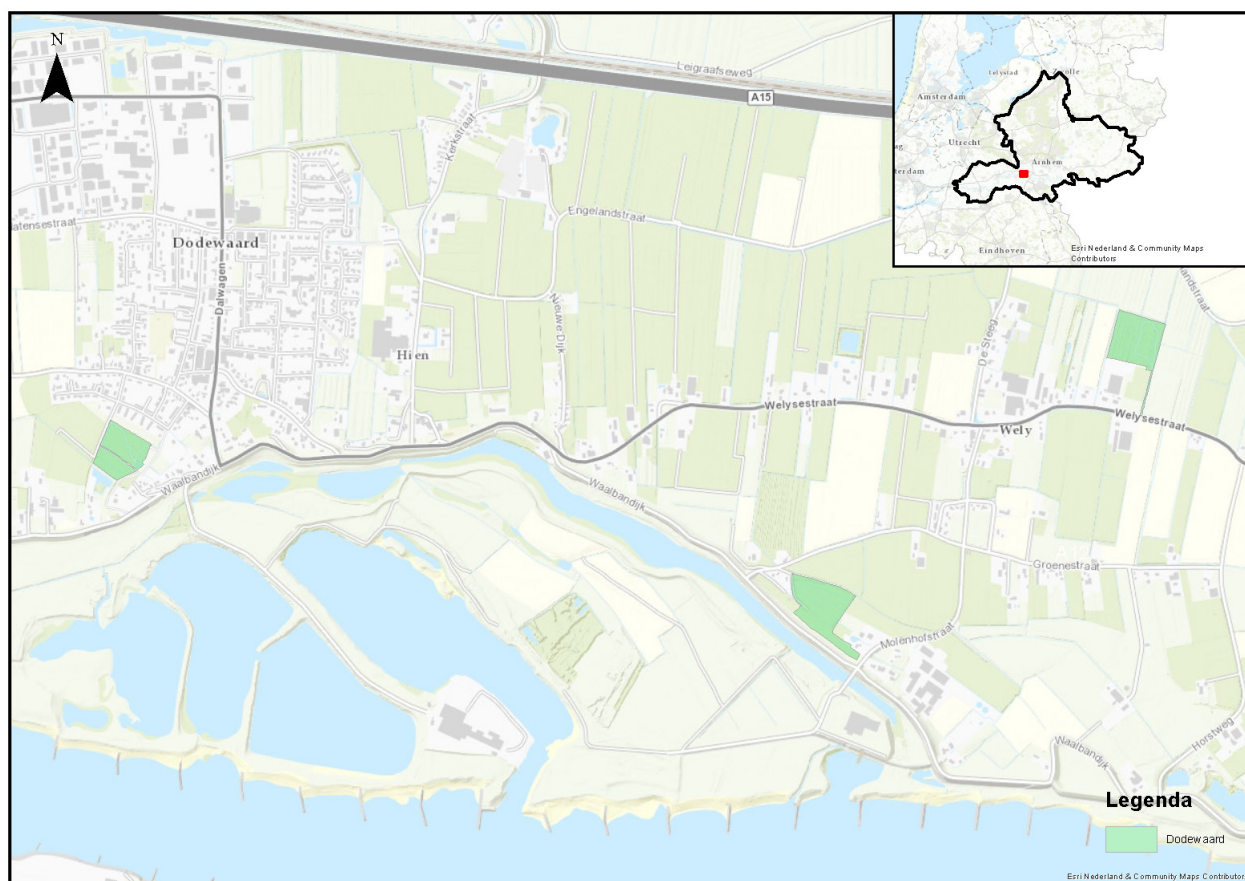
De drie passen zijn begroeid met opgaan bos dat in dit deel van de Overbetuwe weinig voorkomt. Ze zijn in erfpacht van de gemeente Nederbetuwe.

Valburg

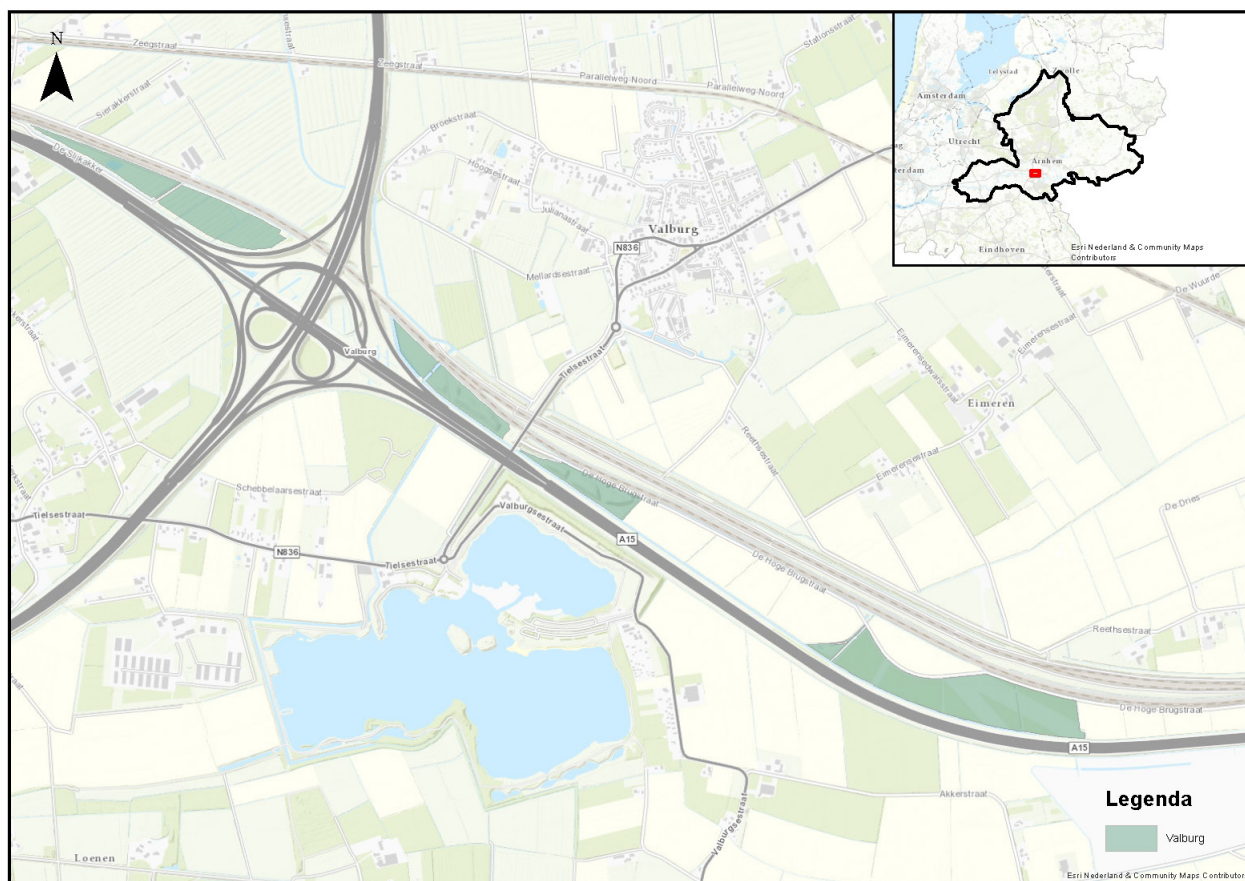
Onder Valburg vallen enkele percelen langs de A15, met een totale oppervlakte van 33 hectare. Deze percelen zijn in het najaar van 2010 door ProRail, in samenwerking met de gemeente Overbetuwe en GLK, opnieuw ingericht, als landschapscompensatie voor de Betuweroute en daarna in bezit van GLK gekomen. Ze zijn zo ingericht dat er voor een afwisselend uitzicht vanaf de A15 is gezorgd.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste waarden van de terreinen beschreven. In hoofdstuk 3 wordt het tot nu toe gevoerde beheer beschreven en geëvalueerd. Aan de hand van deze gegevens en de randvoorwaarden uit hoofdstuk 4 worden in hoofdstuk 5 de doelstellingen en de visie op voor de komende jaren beschreven. Het beheer in grote lijnen en de projecten die ervoor nodig zijn om de visie te realiseren worden beschreven in hoofdstuk 6.



Figuur 1. Ligging van Dodewaard met van west naar oost de Rozenpas, Hoezelpas en Panovenpas



Figuur 2. Ligging van Valburg

2. De waarden van het terrein

Voor het waarderen van dat wat zich in het terrein bevindt, maakt GLK gebruik van de kerncollectiebenadering. In die benadering wordt eerst geïnventariseerd wat er bekend is over de kwaliteiten ten aanzien van natuur, cultuurhistorie en landschap in het terrein. Waar nodig worden bestaande gegevens aangevuld met nieuwe inventarisaties. Vervolgens wordt hier een waardering aan gekoppeld op basis van criteria die vanuit wetgeving en vanuit de verschillende vakgebieden algemeen geaccepteerd zijn. Zo wordt bijvoorbeeld aangeduid of iets een nationale of internationale status heeft of bescherming geniet. Daarnaast is extra waarde toegekend aan elementen die een belangrijke rol spelen in de lokale beleving en geschiedenis. Waar geen algemeen geaccepteerde waardering beschikbaar is, wordt gebruik gemaakt van best professional judgement door eigen en externe deskundigen.

De kerncollectie natuur, cultuurhistorie en landschap die op deze wijze beschreven is, vormt de leidraad voor het daadwerkelijke beheer. Het kan voorkomen dat er voor onderdelen van de kerncollectie (nog) geen, of slechts beperkt, informatie beschikbaar is. In de overwegingen die leiden tot de keuze voor een doelstelling voor een terrein wordt hier zo goed mogelijk rekening mee gehouden.

2.1 Natuurwaarden

2.1.1 Abiotische waarden

Geomorfologie

Dodewaard ligt in het rivierlandschap van de Rijn en de Maas. Valburg ligt op oeverwallen en komgronden en de overgangen daartussen. Er zijn geen specifieke waarden aanwezig op het gebied van geomorfologie.

Bodem & hydrologie

De bodems van Dodewaard bestaan uit kalkhoudende vaaggronden met lichte zavel tot lichte klei, of ooivaaggronden met zware zavel en lichte klei.

De Rozenpas en de Hoezelpas zijn drassige gebieden. De Panovenpas is erg nat, in de aanliggende sloten komt kwel voor.

De bodems van Valburg zijn verstoord door de herinrichting van de terreinen.

Licht, geluid en milieukwaliteit

De passen van Dodewaard liggen in een relatief rustig buitengebied en ondervinden weinig licht- en geluidsbelasting. De percelen van Valburg liggen ingeklemd tussen de A15 en de Betuwelijn, waardoor ze een hoge licht- en geluidsbelasting en invloed van fijnstof ondervinden.

2.1.2 Biotische waarden

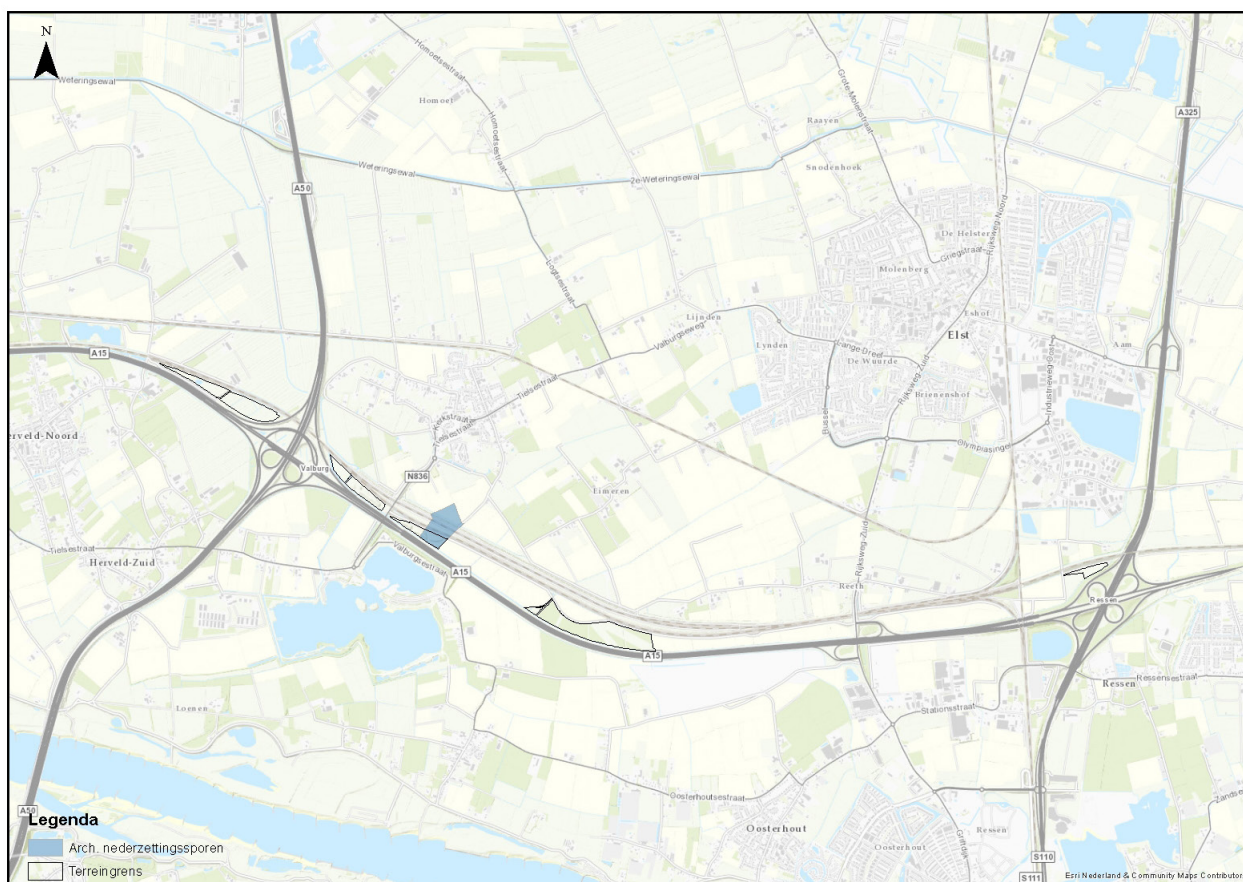
Van beide terreinen zijn weinig data bekend. De data hieronder komen vanuit het natuurwetenschappelijk archief, mondelinge bronnen en uit de NDFP.

Vegetatie

Er zijn geen vegetatie opnames bekend van Valburg of Dodewaard.

Opgaande bossen in de Betuwe, zoals de passen van Dodewaard, zijn een zeldzaamheid en hebben een hoge ecologische waarde als foerageer- en schuilgebied, voor vogels, reeën en dergelijke.

Figuur 3. Cultuurhistorische waarden Valburg



Tabel 1. Samenvatting van abiotische, biotische en cultuurhistorische waarden.

Waarden	Lokaal van belang	Regionaal van belang	Provinciaal van belang	Nationaal van belang	Internationaal van belang	van belang voor GLK	Toelichting
Abiotische waarden							
Geomorfologie	x						Rivierengebied
Bodem	x						Dodewaard: Kalkhoudend; Valburg: aangetast door herinrichting
Hydrologie	x						Plaatselijke kwel.
Licht en geluid	x						Dodewaard: rustig; Valburg: Snelweg
Milieukwaliteit	x						Dodewaard: positief; Valburg: negatief door snelweg
Biotische waarden							
Vegetatie	x						
Flora			x				Dodewaard: Schaafstro
Zoogdieren			x				Valburg: Wezel, Bunzing, Steenmarter
Herpetofauna en vissen					x		Valburg: Kleine modderkruiper en Bittervoorn
Insecten				x			Libellensoorten, dagvlinders
Overige fauna							
Cultuurhistorische waarden							
Archeologie	x						Zwarte Weg
Historische geografie	x						Rivierengebied
Bouwkundig							n.v.t.
Landschaps- & tuinarchitectuur				x			Ontworpen landschap Valburg
Interieur en collectie							n.v.t.
Overig							n.v.t.

Flora

In het centrum van de Panovenpas komt een enkele honderden vierkante meters grote groeiplaats van Schaafstro voor. Deze soort is in Nederland tamelijk zeldzaam, maar kan plaatselijk talrijk zijn. De soort is provinciaal belangrijk.

Fauna

In de passen bij Dodewaard komt de Bever voor, een internationaal belangrijke soort. Waarschijnlijk leeft hij voornamelijk buitendijks en is een passant in de passen.

Er zijn ook waarnemingen van het Bruin blauwtje bekend, een nationaal belangrijke vlindersoort.

In de terreinen van Valburg is behalve het Bruin blauwtje ook de Kleine vuurvliender. Er komen verder nog enkele libellensoorten voor, zoals de Paardenbijter, de Bruine glazenmaker en de Vroege glazenmaker, drie nationaal belangrijke soorten.

In de poelen komen de Kleine modderkruiper en de Bittervoorn voor, twee internationaal belangrijke vissoorten.

In Valburg komen ook drie martersoorten voor, Steenmarter, Wezel en Bunzing. Deze drie soorten zijn provinciaal belangrijk. De Wezel en de Bunzing profiteren van de aanwezige ruige graslanden en stroken.

2.2 Cultuurhistorische waarden

Van deze betrekkelijk nieuwe terreinen is nog weinig bekend op het gebied van cultuurhistorische waarden.

De passen van Dodewaard liggen lager dan de omgeving, vermoedelijk zijn ze in het verleden afgegraven. De Hoezelpas en de Rozenpas zijn rabattenbosjes. Ze waren ongeschikt voor landbouwkundig gebruik en werden daarom bebost. De achtergrond van de naamgeving van deze twee passen is onduidelijk. De Panovenpas is vernoemd naar de pannbakkerij die op het perceel ten zuiden van het bosje heeft gelegen.

Valburg maakt deel uit van een internationale infrastructuurbundel die zich door het landschap snijdt en ontleent cultuurhistorische waarde aan dit ensemble.

Bij het ontwerp is rekening gehouden met bestaande of verdwenen landschappelijke structuren. Lokale waarde is aanwezig in de "zwarte weg". Dit toponiem verwijst naar de weg naar een voormalige boerderij die met sintels verhard was.

2.3 Landschappelijke waarden

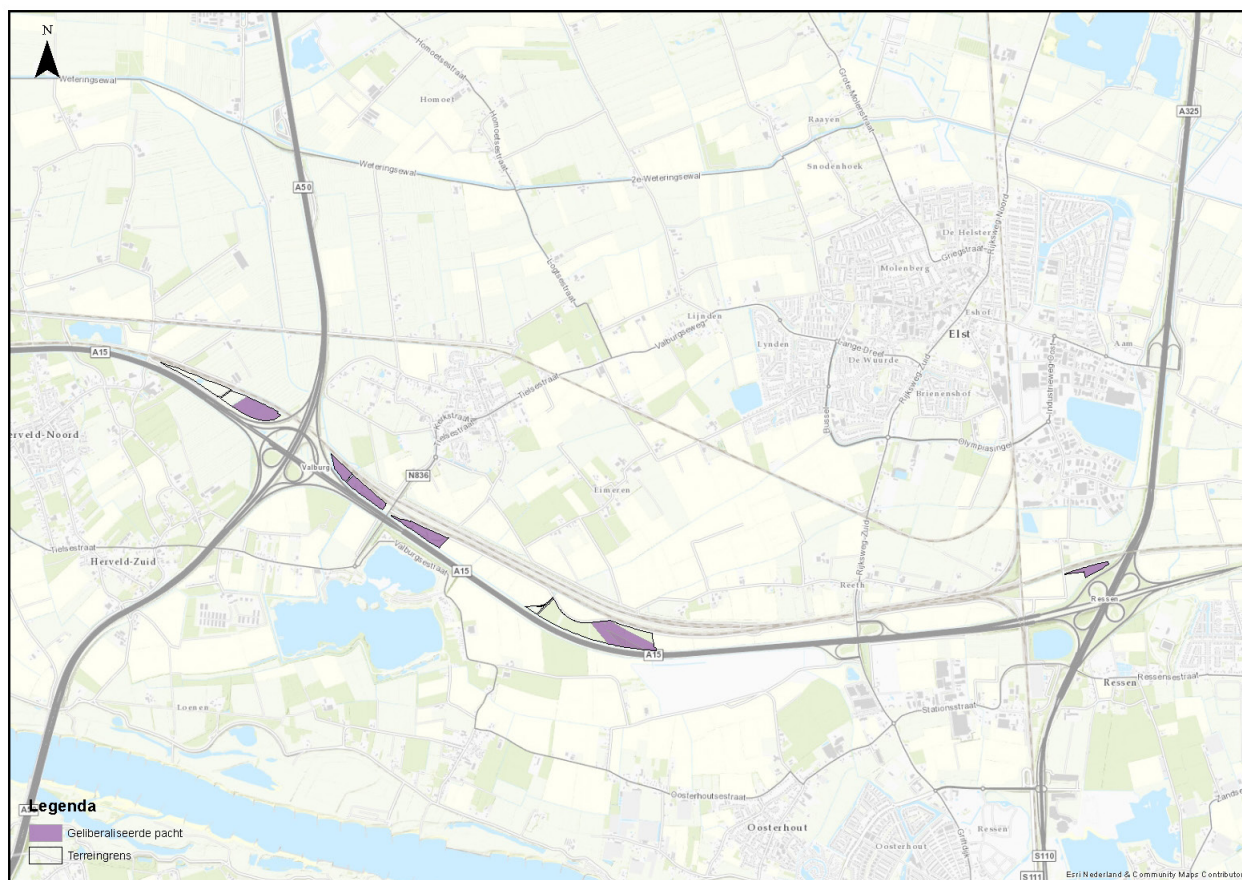
In de Betuwe zijn opgaande bossen, zoals de drie passen bij Dodewaard, relatief zeldzaam. Ze hebben daarom een grote landschappelijke waarde en belevingswaarde.

Het landschap rond het tracé van de Betuweroute bij Valburg kenmerkt zich door een hoger gelegen oeverwal centraal gelegen tussen de knooppunten Valburg en Ressen van de A15 en omgeven door laag gelegen komgronden. Vooral westelijk van de oeverwal (knooppunt Valburg) zijn de (natte) komgronden duidelijk zichtbaar.

Valburg is onderdeel van een belangrijk Nederlands snelweg/spoorlijn-landschap en is vanuit een landschapsplan ingericht. De terreinonderdelen vormen de verbindende schakel tussen het oorspronkelijke landschap en de snelweg/spoorlijn-bundel. Het terrein ontleent zijn landschappelijke waarde aan deze samenhang.

Tabel 2. Samenvatting van landschappelijke, recreatieve en land- en bosbouwkundige waarden

	Laag	Gemiddeld	Hoog	Uniek	GLK
Landschappelijke waarden					
Gaafheid	Valburg	Dodewaard			
Streekeigenheid	Valburg		Dodewaard		
Ensemblewaarde		Dodewaard	Valburg		
Recreatieve waarden					
Ligging ten opzichte van stedelijke gebieden	Valburg	Dodewaard			
Ligging ten opzichte van toeristisch recreatieve gebieden/infrastructuur	Valburg	Dodewaard			
Land- en bosbouwkundige waarden					
Landbouw		Valburg			
Bosbouw	Valburg	Dodewaard			



Figuur 4. Contracten Valburg

2.4 Recreatieve waarden

De passen van Dodewaard worden voornamelijk bezocht door lokale bewoners van Dodewaard.

Valburg is door zijn ligging langs de A15/Betuwelijn niet goed bereikbaar en heeft weinig recreatieve waarde. Alleen in het terreinonderdeel Zwarte weg kan een rondje gelopen worden, en is relatief goed bereikbaar.

2.5 Bosbouwkundige en landbouwkundige waarden

De productiewaarde van Dodewaard is over het algemeen genomen laag. De Hoezelpas heeft door de aanwezigheid van Zwarte els nog enige bosbouwkundige waarde.

De graslandpercelen van Valburg zijn allemaal liberaal verpacht. Gezien de ligging en de vorm van de percelen hebben zij een gemiddelde productiewaarde.

2.6 Samenvatting

De tabellen op geven de kerncollectie voor terrein(cluster) Valburg - Dodewaard weer.

3. Beheer tot nu toe

Het beheer richt zich in Dodewaard voornamelijk op bosbeheer en het onderhouden van recreatieve voorzieningen. Het bosbeheer wordt vooral in de Panovenpas bemoeilijkt door de natte omstandigheden in de winter. Er is de afgelopen jaren intensief gedund.

De graslanden van Valburg worden geliberaliseerd verpacht. Het bos is nog jong en heeft voorlopig nog geen beheer nodig.

Het beheer van de beide terreinen is nog niet geëvalueerd.

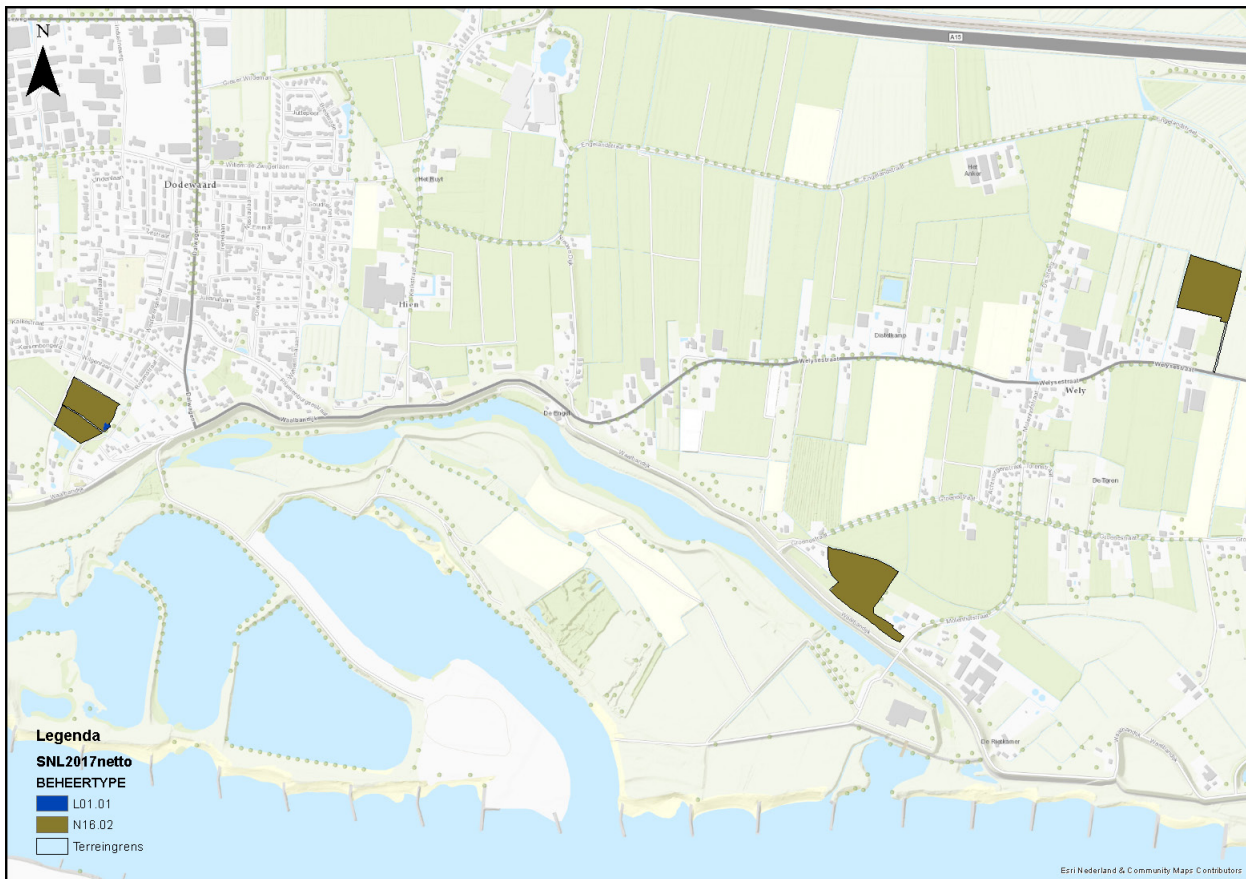
4. Contracten en verplichtingen

GLK is gebonden aan contracten en verplichtingen, die de keuzemogelijkheden voor de toekomst kunnen beperken. Gedacht kan worden aan bij de verwerving aangegane verplichtingen, wettelijke instandhoudingsverplichtingen, subsidieverplichtingen of verplichtingen samenhangend met reguliere pacht.

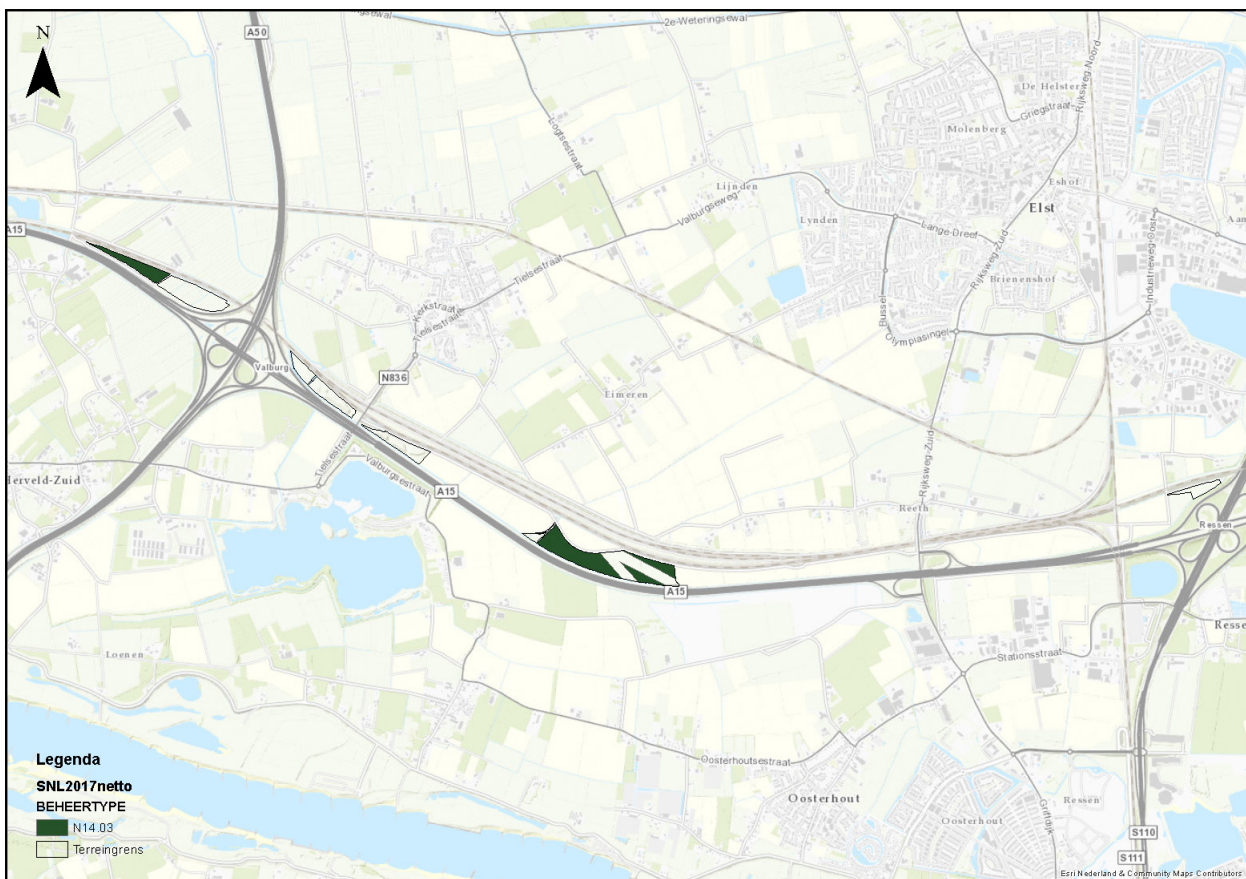
Dodewaard is door de gemeente in erfpacht uitgegeven aan GLK. De passen dienen als bos- en natuurgebieden in stand te worden gehouden en voor wandelaars op de bestaande paden en wegen opengesteld te blijven.

Het merendeel van de percelen van Valburg is in geliberaliseerde pacht uitgegeven (figuur 4).

Voor beide terreinen is er SNL-subsidie aangevraagd (figuur 5 en 6).



Figuur 5. SNL- beheertypenkaart 2017 Dodewaard



Figuur 6. SNL beheertypenkaart 2017 Valburg

5. Visie

GLK bekijkt terreinen in een brede landschappelijke context. Het landschap is altijd en overal en vormt in feite de basis onder de waarden in de terreinen die daar deel van uitmaken. In het landschap worden verschillende lagen onderscheiden (landschaps-ecologisch systeem, infrastructuur en menselijk gebruik), die met elkaar zijn verbonden. Een landschaps(ecologische) systeemanalyse en historisch geografische beschrijving zijn voor de keuze van een beheerdoelstelling essentieel, maar zijn niet altijd voorhanden bij het opstellen van een visie. In zo'n geval worden de potenties van een terrein met 'best professional judgement' beoordeeld. Op basis daarvan wordt per terrein een doelstelling gekozen die de hoofdstrategie voor het terrein weergeeft.

Er zijn drie opties voor een doelstelling:

- **NATUUR:** gebieden met hoge tot zeer hoge natuurwaarden, waar wordt gestreefd naar herstel van het onderliggende landschappelijke systeem in relatie tot deze natuurwaarden, en waar het beheer ten behoeve van de ontwikkeling van natuurkwaliteit voorop staat.
- **CULTUURHISTORIE:** gebieden met hoge tot zeer hoge cultuurhistorische waarden, waar wordt gestreefd naar herstel van het onderliggende landschappelijke systeem in relatie tot deze waarden, en waar het beheer geheel in het teken staat van de instandhouding en het beleefbaar maken/houden van deze waarden. Het aanwezige productiepotentieel wordt alleen benut als dit bijdraagt aan versterking van de cultuurhistorische waarden.
- **LANDSCHAP:** gebieden met hoge landschappelijke waarden of gebieden die zich in hun totaliteit niet kenmerken door hoge natuur- of cultuurhistorische waarden maar waar mogelijk wel hotspots natuur of cultuurhistorie aanwezig zijn, waar het beheer gericht is op behoud van de landschappelijke samenhang.

Binnen de gekozen doelstelling kunnen meerdere accenten worden aangebracht. GLK onderscheidt de accenten natuur, cultuurhistorie en bosbouw/landbouw. De accenten hebben een duidelijke signaalfunctie voor de beheerder en geven weer waar in het beheer specifiek rekening mee moet worden gehouden. Recreatie wordt niet gezien als accent, maar wordt per terrein zodanig vormgegeven dat het geen belemmering vormt voor de gekozen doelstelling.

5.1 Afweging

Dodewaard

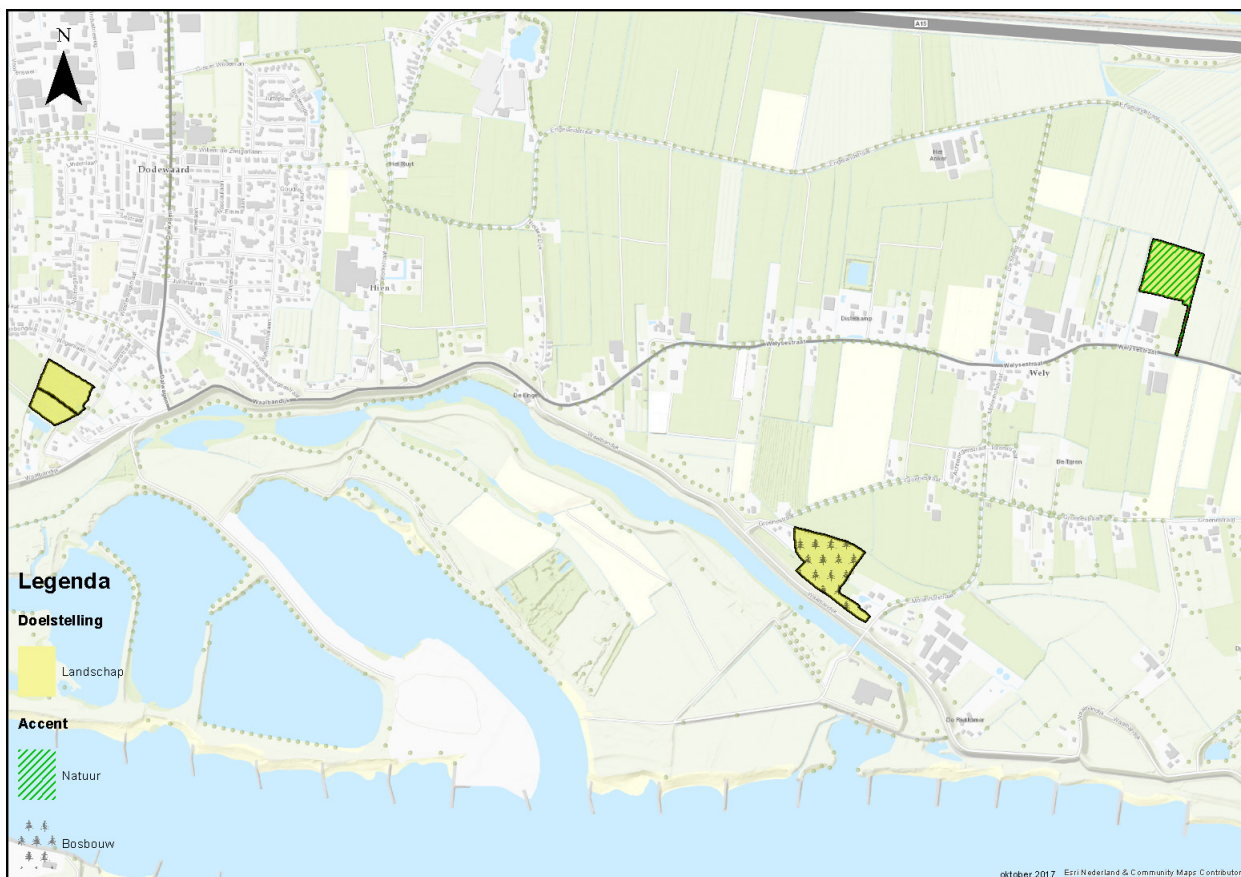
De passen zijn alle drie landschappelijk erg waardevol, vermoedelijk ook ecologisch, als kleine bosgebieden in een verder bosloos landschap. De Rozenpas wordt daarnaast druk bezocht. De natuurwaarden in de Panovenpas zijn redelijk hoog en hebben potentie voor verdere ontwikkeling. De Hoezelpas is bosbouwkundig gezien het meest interessant. Er staat kwaliteitshout (els) en het bos is voor houtoogst beter bereikbaar dan bijvoorbeeld de Panovenpas.

Valburg

De percelen bij Valburg hebben voornamelijk landschappelijke waarden, in relatie tot de snelweg/spoorlijn. Bij de inrichting van het terreinonderdeel Zwarte Weg is nadrukkelijk met de cultuurhistorische waarden rekening gehouden.

Tabel 3. Doelstellingen en accenten in visies van GLK

		LANDSCHAP		
		Doelstelling		
		Natuur	Cultuurhistorie	Landschap
Accent	Natuur		Cultuurhistorie met accent natuur	Landschap met accent natuur
	Cultuurhistorie	Natuur met accent cultuurhistorie		Landschap met accent cultuurhistorie
	Bosbouw/ Landbouw		Cultuurhistorie met accent bos-en/of landbouw	Landschap met accent bos - en/of landbouw



Figuur 7. Doelstellingenkaart Dodewaard

5.2 Doelstelling

De doelstelling voor Dodewaard is de instandhouding van de landschappelijke waarde van de passen.

In de Hoezelpas ligt daarnaast het accent op bosbouw en in de Panovenpas ligt het op accent op de waarde van het bos voor de natuur.

Ook voor Valburg is de doelstelling het behoud van de landschappelijke samenhang. Bij het terreinonderdeel Zwarte Weg ligt daarnaast nog een accent op de cultuurhistorische waarden van de voormalige boerderijplaats.

6. Beheer

6.1 Beheer op hoofdlijnen

Dodewaard

Het (bos)beheer verschilt per pas. Het beheer van de Hoezelpas is, naast het onderhouden van de paden, gericht op productie van Els van goede kwaliteit.

Het beheer van de Panovenpas is gericht op de natuurwaarden. Het bos kan zich in principe zelf ontwikkelen, als het bos te donker dreigt te worden voor Schaafstro zal worden ingegrepen. Ten behoeve van het beheer en de beleefbaarheid zijn drogere paden gewenst. Er is onderzoek nodig naar de waterhuishouding om hiervoor een oplossing te vinden.

In de Rozenpas is het beheer gericht op de recreatie. Dit houdt voornamelijk zorgplicht in, het onderhoud van de paden en het schouwpad.

Valburg

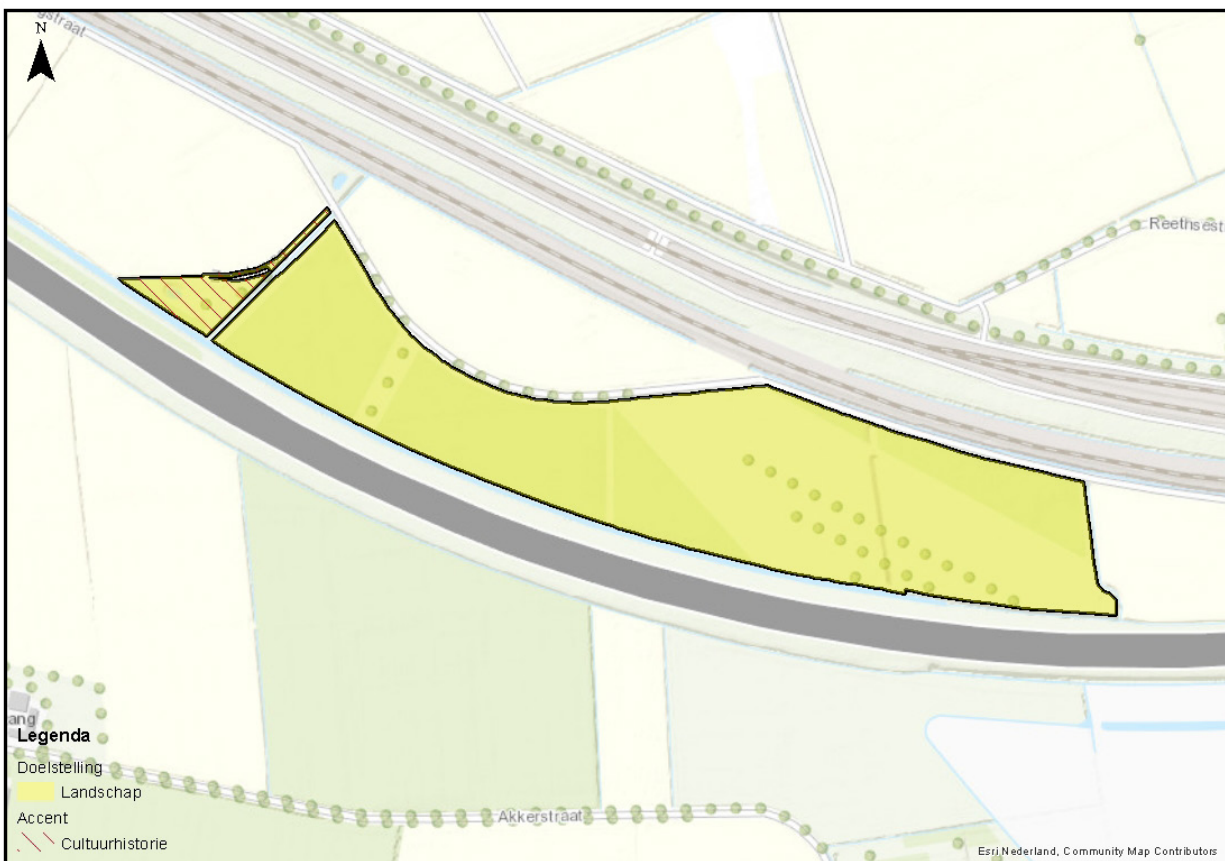
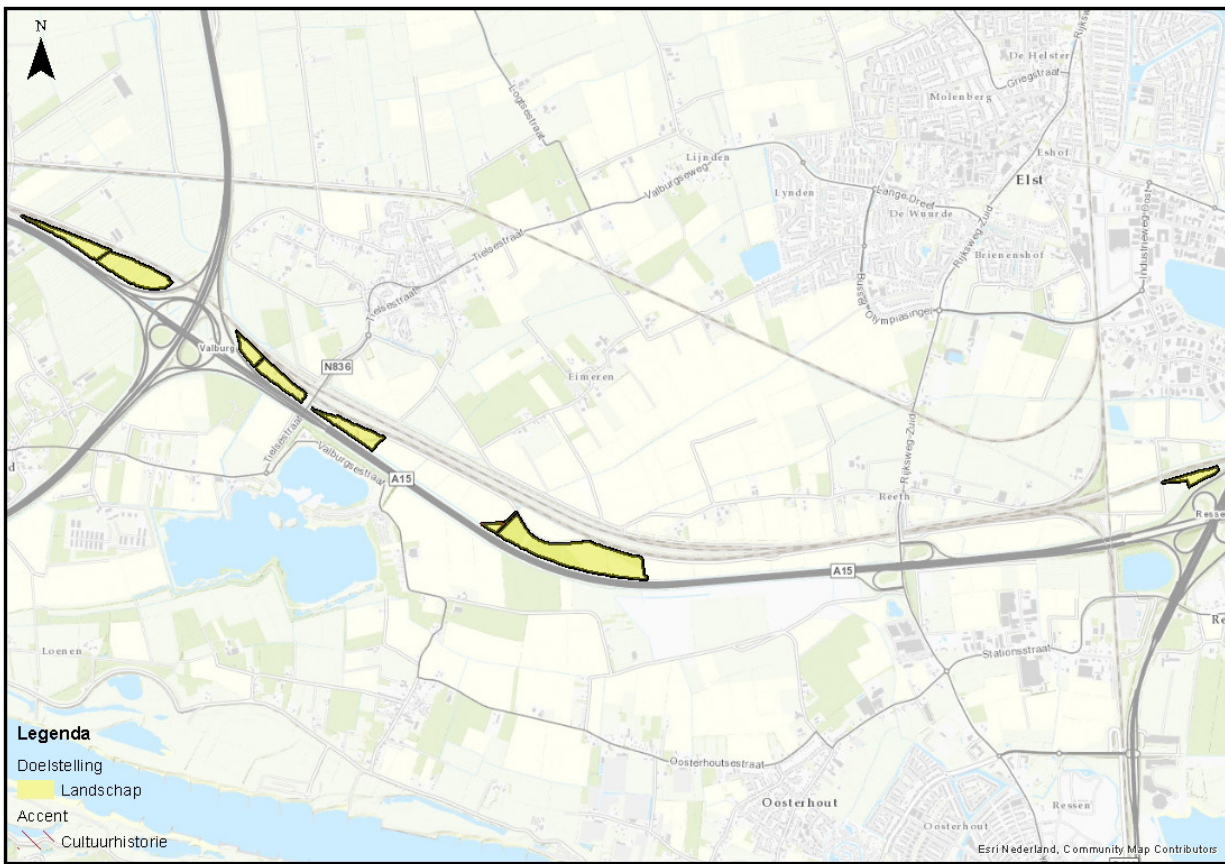
Het beheer van de graslanden wordt door pachters gedaan. De bossen hebben in de komende 10 jaar nog geen beheer nodig.

6.2 Onderzoek, projecten en externe ontwikkeling

In de onderstaande tabel worden suggesties gedaan voor projecten, onderzoeken en externe ontwikkelingen die nodig zijn om de doelstellingen voor de visie te halen.

Tabel 4. Samenvatting onderzoek, projecten en externe ontwikkelingen

Adviezen t.b.v. kwaliteitsverbetering
n.v.t.
Monitoring en onderzoek
Onderzoek hydrologie/waterhuishouding Panovenpas
Inrichting en overige projecten
n.v.t.
Externe ontwikkelingen
n.v.t.



Figuur 8. Doelstellingenkaart Valburg

7. Literatuur

Geldersch Landschap & Kasteelen. (2016). Meerjarenvisie 2016 - 2025.

Nieuwland Advies. (2007). Landschapsplan Betuweroute. Wageningen: Nieuwland Advies.

Beheervisie Valburg/Dodewaard

www.glk.nl

Geldersch
Landschap
Kasteelen 